

ADENELER M.FL.

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

4. juli 2006 *

I sag C-212/04,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Monomeles Protodikio Thessalonikis (Grækenland) ved afgørelse af 8. april 2004, indgået til Domstolen den 17. maj 2004, i sagen:

Konstantinos Adeneler

Pandora Kosa-Valdirka

Nikolaos Markou

Agapi Pantelidou

Christina Topalidou

Apostolos Alexopoulos

Konstantinos Vasiniotis

* Processprog: græsk.

Vasiliki Karagianni

Apostolos Tsitsionis

Aristeidis Andreou

Evangelia Vasila

Kalliopi Peristeri

Spyridon Sklivanitis

Dimosthenis Tselefis

Theopisti Patsidou

Dimitrios Vogiatzis

Rousas Voskakis

Vasileios Giatakis

mod

Ellinikos Organismos Galaktos (ELOG),

I - 6092

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas og J. Malenovský samt dommerne J.-P. Puissochet, R. Schintgen (refererende dommer), N. Colneric, J. Klučka, U. Lohmus og E. Levits,

generaladvokat: J. Kokott

justitssekretær: ekspeditionssekretær L. Hewlett,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 13. september 2005,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

- M. Adeneler og de 17 andre sagsøgere i hovedsagen ved dikigori V. Christianos, A. Kazakos og C. Nikoloutsopoulos

- Ellinikos Organismos Galaktos (ELOG) ved dikigori K. Mamelis, P. Tselepidis og I. Tsitouridis

- den græske regering ved A. Samoni-Rantou, E.-M. Mamouna, I. Bakopoulos og V. Kyriazopoulos, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved M. Patakia og N. Yerrell, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 27. oktober 2005,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af § 1 og § 5 i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der blev indgået den 18. marts 1999 (herefter »rammeaftalen«), og som er opført som bilag til Rådets direktiv 1999/70/EF af 28. juni 1999 om rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der er indgået af EFS, UNICE og CEEP (EFT L 175, s. 43), og af rækkevidden af den forpligtelse til overensstemmende fortolkning, der påhviler medlemsstaternes retsinstanser.

- 2 Anmodningen er blevet fremsat under en retssag mellem Konstantinos Adelenor og 17 andre lønmodtagere og deres arbejdsgiver Ellinikos Organismos Galaktos (Grækenlands Mælkeorganisation, herefter »ELOG«), vedrørende undladelsen af at forny de tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, som var indgået mellem parterne.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

- 3 Direktiv 1999/70 har hjemmel i artikel 139, stk. 2, EF og har ifølge artikel 1 til formål »at iværksætte den i bilaget indeholdte rammeaftale [...], som blev indgået [...] mellem de generelle tværfaglige organisationer (EFS, UNICE og CEEP)«.

- 4 Det følger af den tredje, sjette, syvende, trettende til femtende og syttende betragtning til direktivet og af første til tredje afsnit i præamblen samt punkt 3, 5-8 og 10 i de generelle betragtninger til rammeaftalen, at:
 - etableringen af det indre marked skal føre til en forbedring af arbejdstagernes leve- og arbejdsvilkår inden for Det Europæiske Fællesskab; dette skal opnås ved indbyrdes tilnærmelse på et stadigt stigende niveau af disse vilkår, bl.a. med hensyn til andre former for arbejde end tidsubegrænset arbejde, så der kan opnås en bedre balance mellem fleksible arbejdstider og sikkerhed i ansættelsen

 - disse målsætninger kan ikke i tilstrækkelig grad opfyldes af medlemsstaterne, hvorfor det vurderes passende at anvende en bindende fællesskabsretsakt, der er udarbejdet i tæt samarbejde med de repræsentative arbejdsmarkedsparter

- parterne til rammeaftalen erkender på den ene side, at ansættelseskontrakter af tidsbegrænset varighed er — og fortsat vil være — den ansættelsesform, der sædvanligvis anvendes i ansættelsesforhold, da de bidrager til at sikre livskvaliteten for de berørte arbejdstagere og at fremme produktiviteten, men på den anden side at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter under visse omstændigheder passer både arbejdsgivere og arbejdstagere

- rammeaftalen fastlægger de generelle principper og minimumskrav, der skal gælde for tidsbegrænset ansættelse, idet der bl.a. indføres en generel ramme, som skal sikre ligebehandling for personer med tidsbegrænset ansættelse, ved at de beskyttes mod forskelsbehandling, og ved at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelsesforhold; medlemsstaterne og arbejdsmarkedets parter definerer den nærmere gennemførelse af disse principper og bestemmelser, med henblik på at der tages hensyn til de særlige nationale, sektorbestemte eller årstidsbetingede realiteter

- således har Rådet for Den Europæiske Union vurderet, at gennemførelsen af rammeaftalen sker mest hensigtsmæssigt ved et direktiv, således at den bliver bindende for medlemsstaterne med hensyn til, hvilke mål der skal nås, hvorimod det overlades til medlemsstaterne at bestemme form og midler

- hvad angår de udtryk, der er anvendt i rammeaftalen uden at være specifikt defineret deri, overlader direktiv 1999/70 det til medlemsstaterne at definere disse udtryk i overensstemmelse med national ret og/eller praksis, forudsat at de ikke er i modstrid med rammeaftalen

- ifølge rammeaftalens underskrivende parter er anvendelse af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter begrundet i objektive omstændigheder en måde, hvorpå man kan forhindre misbrug til skade for arbejdstagerne.

5 I henhold til rammeaftalens § 1 er formålet:

- »a) at forbedre kvaliteten ved tidsbegrænset ansættelse gennem anvendelsen af princippet om ikke-diskrimination

- b) at fastsætte rammer, der skal forhindre misbrug hidrørende fra flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold«.

6 Rammeaftalens § 2 bestemmer:

- »1. Denne aftale finder anvendelse på alle med tidsbegrænset ansættelse, som har en ansættelseskontrakt eller indgår i et ansættelsesforhold, som defineret ved lov, kollektiv aftale eller gældende praksis i den enkelte medlemsstat.

- 2. Medlemsstaterne — efter høring af arbejdsmarkedets parter — og/eller arbejdsmarkedets parter kan beslutte, at denne aftale ikke finder anvendelse i forbindelse med:
 - a) erhvervsmæssig grunduddannelse og lærlingeuddannelse

- b) ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold, der er indgået i forbindelse med særlige offentlige eller offentligt støttede programmer med henblik på uddannelse, integration og omskoling.«

7 Rammeaftalens § 3 bestemmer:

»I denne aftale forstås ved:

1. »en person med tidsbegrænset ansættelse«: en person, som har en ansættelseskontrakt, der er indgået direkte mellem den pågældende og en arbejdsgiver, eller som indgår i et ansættelsesforhold, etableret direkte mellem den pågældende og en arbejdsgiver, når tidspunktet for ansættelseskontraktens eller ansættelsesforholdets udløb er fastlagt ud fra objektive kriterier, såsom en bestemt dato, fuldførelsen af en bestemt opgave eller indtrædelsen af en bestemt begivenhed
2. »en sammenlignelig fastansat«: en fastansat i samme virksomhed, der har en tidsbegrænset ansættelseskontrakt eller indgår i et tidsbegrænset ansættelsesforhold, og som udfører samme eller tilsvarende arbejde/beskæftigelse, idet der tages hensyn til kvalifikationer/færdigheder, hvor der ikke findes nogen sammenlignelig fastansat i samme virksomhed, skal sammenligningen ske ved henvisning til den kollektive aftale, der gælder på området, eller — hvis en sådan ikke foreligger — til national lovgivning, kollektive aftaler eller praksis.«

8 Rammeforfalens § 5 bestemmer:

»1. For at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold fastsættes, medmindre der allerede findes tilsvarende retsregler, bestemmelser af medlemsstaterne — efter høring af arbejdsmarkedets parter i henhold til national lovgivning, kollektive aftaler eller praksis — og/eller af arbejdsmarkedets parter, hvorved der tages hensyn til behovene inden for bestemte sektorer og/eller blandt bestemte kategorier af arbejdstagere, og som regulerer et eller flere af følgende forhold:

a) objektive omstændigheder, der kan begrunde en fornyelse af sådanne kontrakter eller ansættelsesforhold

b) den maksimale samlede varighed af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller arbejdsforhold

c) antallet af gange sådanne kontrakter eller ansættelsesforhold kan fornyes.

2. Medlemsstaterne — efter høring af arbejdsmarkedets parter — og/eller arbejdsmarkedets parter fastsætter, hvor det er hensigtsmæssigt, under hvilke betingelser tidsbegrænsede ansættelseskontrakter og ansættelsesforhold er at anse som:

a) »flere på hinanden følgende«

b) tidsubegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold.«

9 Rammeaftalens § 8 bestemmer:

»1. Medlemsstaterne og/eller arbejdsmarkedets parter kan opretholde eller indføre bestemmelser, der er gunstigere for arbejdstagerne end dem, der er fastsat i denne aftale.

[...]

3. Gennemførelsen af bestemmelserne i denne aftale udgør ikke en gyldig begrundelse for at sænke det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagerne på det område, der omfattes af denne aftale.

[...]«

10 Artikel 2, stk. 1 og 2, i direktiv 1999/70 bestemmer:

»Medlemsstaterne sætter de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme nærværende direktiv senest den 10. juli 2001 eller sikrer sig, at arbejdsmarkedets parter senest på denne dato har indført de nødvendige

bestemmelser ad aftalemæssig vej, idet medlemsstaterne skal træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for at de til enhver tid kan nå de resultater, der er foreskrevet i dette direktiv. De underretter straks Kommissionen herom.

Medlemsstaterne kan, hvis særlige vanskeligheder gør det påkrævet — efter høring af arbejdsmarkedets parter — eller hvis gennemførelsen sker ved kollektiv overenskomst, disponere over yderligere maksimalt et år. De skal straks underrette Kommissionen om disse forhold.«

11 Direktivets artikel 3 bestemmer:

»Dette direktiv træder i kraft på dagen for offentliggørelsen i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*.«

De nationale bestemmelser

12 Ifølge Kommissionen oplyste den græske regering Kommissionen om, at den ønskede at benytte sig af den mulighed, der fremgår af artikel 2, stk. 2, i direktiv 1999/70, om at få forlænget fristen inden for hvilken de nærmere foranstaltninger til gennemførelse af direktivet skal vedtages. Fristen udløb således, på grund af forlængelsen, først den 10. juli 2002.

- 13 Gennemførelsen af direktivet i den græske retsorden fandt sted i løbet af april 2003.
- 14 Præsidentdekret nr. 81/2003, der fastsætter bestemmelser vedrørende arbejdstagere, der ansættes på grundlag af tidsbegrænsede kontrakter (FEK A' 77/2.4.2003), udgør den første foranstaltning til gennemførelse af direktiv 1999/70 og trådte i kraft den 2. april 2003.
- 15 Dekretets artikel 2, stk. 1, finder »anvendelse på arbejdstagere, der er ansat på grundlag af en tidsbegrænset kontrakt eller et tidsbegrænset lønnet ansættelsesforhold«.
- 16 Efterfølgende blev præsidentdekretets artikel 2, stk. 1, i henhold til artikel 1 i præsidentdekret nr. 180/2004 (FEK A' 160/23.8.2004), der trådte i kraft den 23. august 2004, erstattet med følgende bestemmelse:

»Dette præsidentdekret finder anvendelse på alle lønmodtagere, der er ansat i den private sektor på grundlag af en tidsbegrænset kontrakt eller et tidsbegrænset ansættelsesforhold [...]«

- 17 Artikel 5 i præsidentdekret nr. 81/2003, der har overskriften »Bestemmelser til beskyttelse af arbejdstagere og til forhindring af misbrug af loven til skade for arbejdstagere«, bestemte i den oprindelige udgave:

»1. Ubegrænset fornyelse af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter er tilladt, hvis den er begrundet i objektive omstændigheder.

a) Der er navnlig tale om objektive omstændigheder:

[...] hvis indgåelse af en tidsbegrænset kontrakt er påkrævet i henhold til en lovbestemmelse eller administrativ bestemmelse [...]

b) Medmindre arbejdstageren fører bevis for det modsatte, antages det, at der foreligger objektive omstændigheder i erhvervsgræne, der er egnede som følge af deres art eller af det arbejde, der bliver udført [...]

[...]

3. Såfremt varigheden af de på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller -forhold overskrider i alt to år, uden at der foreligger objektive omstændigheder, jf. stk. 1, formodes det, at formålet hermed er at dække faste og varige behov hos virksomheden, hvorved de ændres til tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller -forhold. Hvis der under denne periode på to år har været flere end tre på hinanden følgende fornyelser af ansættelseskontrakten eller -forholdet, jf. stk. 4, og der ikke foreligger en af de omstændigheder, der er opregnet i stk. 1, formodes det, at formålet hermed er at dække faste og varige behov hos virksomheden, hvorfor de ændres til tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller -forhold.

Det påhviler under alle omstændigheder arbejdsgiveren at bevise, at det modsatte er tilfældet.

4. Der anses at være tale om »flere på hinanden følgende« tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller -forhold, når de er indgået mellem den samme arbejdsgiver og den samme arbejdstager, på de samme eller lignende ansættelsesvilkår, og der er højst 20 arbejdsdage mellem disse.

5. Bestemmelserne i denne artikel finder anvendelse på kontrakter eller fornyelse af ansættelseskontrakter eller -forhold, der indgås efter præsidentdekretets ikrafttræden.«

18 Efter præsidentdekret nr. 180/2004 trådte i kraft, har artikel 5 fået følgende ordlyd:

»1. Ubegrænset fornyelse af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter er tilladt, hvis den er begrundet i objektive omstændigheder. Sådanne objektive omstændigheder foreligger navnlig:

hvis fornyelsen er begrundet i arbejdsgiverens eller virksomhedens art, natur eller aktivitet eller i særlige årsager eller krav, i det omfang disse omstændigheder følger direkte eller indirekte af den pågældende kontrakt, f.eks. i tilfælde af midlertidigt vikariat, udførelse af midlertidige arbejdsopgaver, midlertidig øget arbejdsbyrde, eller hvis tidsbegrænsningen er forbundet med undervisning eller uddannelse, hvis fornyelsen af kontrakten har til formål at lette arbejdstagerens overgang fra en tilsvarende ansættelse, eller at gennemføre arbejder eller et bestemt program, er forbundet med en bestemt begivenhed [...]

[...]

3. Såfremt varigheden af de på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller -forhold overskrider to år, ændres de til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter eller -forhold. Hvis der under denne periode på to år har været flere end tre på hinanden følgende fornyelser af ansættelseskontrakten eller -forholdet, jf. stk. 4, formodes det, at formålet hermed er at dække faste og varige behov hos virksomheden, hvorfor de ændres til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter eller -forhold.

Det påhviler under alle omstændigheder arbejdsgiveren at bevise, at det modsatte er tilfældet.

4. Der er tale om »flere på hinanden følgende« tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller -forhold, når de er indgået mellem den samme arbejdsgiver og den samme arbejdstager, på de samme eller lignende ansættelsesvilkår, og der er højst 45 dage mellem disse, uanset om der er tale om arbejdsdage. Er der tale om en koncern, er der ligeledes tale om »samme arbejdsgiver« i denne bestemmelses forstand, når det er virksomheder i samme koncern.

5. Bestemmelserne i denne artikel finder anvendelse på kontrakter eller fornyelse af ansættelseskontrakter eller -forhold, der indgås efter præsidentdekretets ikrafttræden.«

- 19 Artikel 21 i lov nr. 2190/1994 om oprettelsen af en uafhængig myndighed, der har til opgave at udvælge personalet og at beskæftige sig med administrative spørgsmål (FEK A' 28/3.3.1994), bestemmer:

»1. [...] offentlige organer og juridiske personer [kan] ansætte personale under tidsbegrænsede privatretlige ansættelseskontrakter til sæsonbestemte eller andre periodiske eller midlertidige behov på de betingelser, og ifølge den procedure, der er angivet nedenfor.

2. Varigheden af ansættelsen for det i stk. 1 omhandlede personale kan ikke overstige otte måneder på en samlet periode af tolv måneder. Hvis personale ansættes midlertidigt for, som omhandlet i de gældende bestemmelser, at imødekomme hastende behov forårsaget af personalefravær eller ledige stillinger, kan ansættelsens varighed ikke overstige fire måneder for den samme person. Forlængelsen af en kontrakt eller indgåelsen af en ny kontrakt for det samme år og ændring til tidsbegrænsede kontrakter er ugyldig.«

- 20 Præsidentdekret nr. 164/2004, der fastsætter særlige bestemmelser vedrørende arbejdstagere, der ansættes på grundlag af tidsbegrænsede kontrakter i den offentlige sektor (FEK A' 134/19.7.2004), gennemfører direktiv 1999/70 i den græske lovgivning, der finder anvendelse på ansatte i staten og i den offentlige sektor i bred forstand. Det trådte i kraft den 19. juli 2004.

- 21 Præsidentdekretets artikel 2, stk. 1, bestemmer:

»Bestemmelserne i dette præsidentdekret finder anvendelse på personale i den offentlige sektor [...] og på personale i kommuner og byer, der er ansat på grundlag

af tidsbegrænsede kontrakter eller lønnede ansættelsesforhold eller på grundlag af en entreprisekontrakt eller enhver anden ansættelseskontrakt eller ethvert andet ansættelsesforhold, som indeholder et underordningsforhold.«

22 Artikel 5 i præsidentdekret nr. 164/2004 bestemmer bl.a.:

»1. Flere på hinanden følgende kontrakter, der indgås og gennemføres mellem den samme arbejdsgiver og arbejdstager vedrørende det samme eller lignende arbejde og på de samme eller lignende ansættelsesvilkår, og der er mindre end tre måneder mellem, er forbudte.

2. Indgåelsen af disse kontrakter er undtagelsesvis lovlige, hvis det er begrundet i objektive omstændigheder. Der er tale om objektive omstændigheder, hvis de kontrakter, der følger efter den oprindelige kontrakt, indgås for at opfylde særlige behov af samme art, der er direkte eller indirekte forbundet med virksomhedens art, natur eller aktivitet.

[...]

4. Der kan i intet tilfælde være flere end tre på hinanden følgende kontrakter [...]

- 23 Artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004 indeholder følgende overgangsbestemmelser:

»1. Forudsat at kontrakterne er indgået, inden dette præsidentdekret trådte i kraft, og fortsat var gyldige, da dekretet trådte i kraft, udgør flere på hinanden følgende kontrakter i den i dette dekrets artikel 5, stk. 1, omhandlede forstand herefter tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, hvis nedenstående kumulative betingelser er opfyldt:

- a) Varigheden af de på hinanden følgende kontrakter udgjorde 24 måneder senest på tidspunktet for dette dekrets ikrafttræden, uafhængigt af antallet af fornyelser, eller 3 fornyelser senest efter den oprindelige kontrakt i [den i dette dekrets] artikel 5, stk. 1, omhandlede forstand med en samlet varighed på 18 måneder inden for en periode på 24 måneder regnet fra den oprindelige kontrakt.
- b) Den samlede varighed af den i litra a) omhandlede ansættelse skal reelt have været gennemført ved den samme institution, med den samme eller lignende stillingsbeskrivelse og på de samme eller tilsvarende vilkår som i den oprindelige ansættelseskontrakt [...]
- c) Kontrakten skal vedrøre aktiviteter, der er direkte eller indirekte forbundet med den pågældende institutions faste og varige behov, således som disse behov er defineret i den almene interesse, som institutionen skal varetage.
- d) Den samlede varighed af den ovennævnte ansættelse skal have været gennemført fuldtids eller deltids, og de udførte opgaver skal have været de samme eller tilsvarende de opgaver, der er angivet i den oprindelige kontrakt [...]

4. Bestemmelserne i denne artikel omfatter offentlig ansatte [...] og ansatte i kommunale virksomheder [...]

5. Kontrakter, der er udløbet i løbet af tre måneder inden dette dekrets ikrafttræden, er ligeledes underlagt bestemmelserne i stk. 1. Disse kontrakter formodes at være flere på hinanden følgende kontrakter, der fortsat er gyldige indtil dette dekrets ikrafttræden. Betingelsen i stk. 1, litra a), skal være opfyldt på datoen for kontraktens udløb.

[...]«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- ²⁴ Det følger af de sagsakter, som den forelæggende ret har tilsendt Domstolen, at sagsøgerne i hovedsagen, der er ansat til at udtage prøver, som sekretærer, teknikere og dyrlæger, fra maj 2001 og inden den endelige frist for gennemførelsen af direktiv 1999/70 i den græske retsorden, dvs. den 10. juli 2002, indgik en række, flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter med ELOG, en privatretlig juridisk person med hjemsted i Thessaloniki, der henhører under den offentlige sektor. De sidste kontrakter udløb mellem juni og september 2003 uden at blive fornyet (herefter »de omhandlede kontrakter«). Alle kontrakterne, både den oprindelige og de efterfølgende, blev indgået for 8 måneder, og kontrakterne var adskilt af et tidsrum, der varierede mellem mindst 22 dage til højest 10 måneder og 26 dage. Sagsøgerne i hovedsagen blev hver gang genansat for at varetage den samme stilling som i den oprindelige ansættelseskontrakt. På tidspunktet for ikrafttrædelsen af præsidentdekret nr. 81/2003 havde alle sagsøgerne en sådan tidsbegrænset ansættelseskontrakt.

- 25 Da ansættelseskontrakterne ikke blev fornyet, blev sagsøgerne enten arbejdsløse eller midlertidigt ansat hos ELOG i henhold til foreløbige retslige beslutninger.
- 26 Sagsøgerne i hovedsagen har derfor anlagt sag mod Monomeles Protodikio Thessalonikis med henblik på at få fastslået, at de omhandlede kontrakter skulle anses for tidsubegrænsede ansættelseskontrakter i overensstemmelse med rammeaftalen. De har herved gjort gældende, at de over for ELOG har ydet en stabil indsats, der svarer til de »faste og varige behov« som omhandlet i de nationale regler, hvorfor de flere på hinanden følgende kontrakter, der blev indgået med deres arbejdsgiver, var udtryk for misbrug, da der ikke forelå objektive omstændigheder, der berettigede det i artikel 21, stk. 2, i lov nr. 2190/1994 omhandlede forbud mod at ændre de pågældende ansættelsesforhold til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter.
- 27 Ifølge den forelæggende ret er en sådan ændring af de omhandlede kontrakter en nødvendig forudsætning for, at der kan træffes afgørelse vedrørende sagsøgerne i hovedsagens øvrige påstande, f.eks. deres genansættelse og betaling af skyldig løn.
- 28 Den forelæggende ret finder, at § 5 i rammeaftalen tillægger medlemsstaterne et vidt skøn med hensyn til gennemførelsen heraf i den nationale retsorden, og bestemmelsen er ikke af så tilstrækkelig præcis og ubetinget karakter, at den har direkte virkning. Den ønsker derfor for det første oplyst, fra hvilket tidspunkt, i tilfælde af en forsinket gennemførelse af direktiv 1999/70, national ret skal fortolkes i overensstemmelse med direktivet. Den forelæggende ret har herved foreslået flere forskellige muligheder, nemlig det tidspunkt, hvor direktivet blev offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*, der svarer til det tidspunkt, hvor direktivet trådte i kraft, fristen for direktivets gennemførelse eller det tidspunkt, hvor præsidentdekret nr. 81/2003 trådte i kraft.

- 29 Dernæst ønsker den forelæggende ret oplysninger om rækkevidden af begrebet »objektive omstændigheder« som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a), der kan begrunde fornyelser af tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold, når der henses til artikel 5, stk. 1, litra a), i præsidentdekret nr. 81/2003, der giver adgang til ubegrænset fornyelse af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, bl.a. hvis dette er pålagt i henhold til love eller administrative bestemmelser.
- 30 Den forelæggende ret ønsker tillige oplyst, om de betingelser for fornyelse af de omhandlede tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der er nævnt i artikel 5, stk. 3, sammenholdt med artikel 5, stk. 4, i præsidentdekret nr. 81/2003, er i overensstemmelse med princippet om proportionalitet og den effektive virkning af direktiv 1999/70.
- 31 Endelig har den forelæggende ret, efter at have fastslået, at den konkrete anvendelse af artikel 21 i lov nr. 2190/1994 som hjemmel for indgåelse af tidsbegrænsede privatretlige ansættelseskontrakter, skønt disse kontrakter har til formål at dække »faste og varige behov«, er uberettiget, ønsket oplyst, om forbuddet, i en sådant situation, mod at ændre kontrakter, der er indgået for en begrænset periode til tidsubegrænsede kontrakter som omhandlet i samme artikel 21, stk. 2, sidste punktum, svækker fællesskabsrettens effektive virkning, og om det er i overensstemmelse med den i rammeaftalens § 1, litra b), nævnte målsætning om at forhindre misbrug hidrørende fra flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.
- 32 Monomeles Protodikio Thessalonikis har som følge heraf besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål, som er berigtiget ved kendelse af 5. juli 2004:
- »1) Skal de nationale retter — så vidt muligt — fortolke national ret i overensstemmelse med et direktiv, som efter fristens udløb er gennemført i national ret, fra

- 4) Er forbuddet i henhold til den nationale bestemmelse i artikel 21 i lov [nr.] 2190/1994 mod ændring af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold til tidsbegrænsede kontrakter eller forhold foreneligt med EF-rettens effektivitetsprincip og formålet med § 5, [stk.] 1 og 2, sammenholdt med § 1, i rammeaftalen [...], når disse ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold ganske vist indgås for et begrænset tidsrum til dækning af akutte eller sæsonbestemte behov hos arbejdsgiveren, men har til formål at dække dennes faste og varige behov?«

Om formaliteten med hensyn til anmodningen om præjudiciel afgørelse

Indlæg for Domstolen

- 33 Kommissionen finder, at der består tvivl om relevansen af det første spørgsmål for afgørelsen af tvisten i hovedsagen, men har dog ikke udtrykkeligt rejst formalitetsindsigelse. Denne tvivl er baseret på den omstændighed, at de omhandlede kontrakter først udløb efter, at præsidentdekret nr. 81/2003, der netop skulle gennemføre direktiv 1999/70 i den græske retsorden, trådte i kraft. Derfor er årsagen til, at den forelæggende ret har stillet spørgsmål om den forpligtelse til at fortolke national ret i overensstemmelse med direktivet, der allerede påhvilede den før gennemførelsen heraf, uklar.
- 34 Den græske regering har rejst tvivl om relevansen af det andet og det tredje spørgsmål med henblik på afgørelsen af tvisten i hovedsagen.
- 35 Den græske regering har herved, og som følge af artikel 2, stk. 1, i præsidentdekret nr. 81/2003, som ændret ved præsidentdekret nr. 180/2004, anført, at bestemmelserne i det første præsidentdekret kun fandt anvendelse på arbejdstagere, der var ansat i den private sektor, og som havde indgået en tidsbegrænset kontrakt med deres arbejdsgiver.

- 36 Hvad derimod angår personalet i staten og i den offentlige sektor i bred forstand blev direktiv 1999/70 gennemført ved præsidentdekret nr. 164/2004. Overgangsbestemmelserne i dekretets artikel 11 rådede imidlertid bod på konsekvenserne af den forsinkede gennemførelse af direktivet.
- 37 Den nævnte artikel 11 ændrer nemlig de flere på hinanden følgende ansættelseskontrakter, der er indgået med offentligt ansatte i juli 2002 — hvilket tidspunkt udgør den endelige frist for gennemførelsen af direktiv 1999/70 — til tidsbestemte kontrakter, såfremt disse kontrakter var gyldige den 19. juli 2004, dvs. datoen hvor præsidentdekret nr. 164/2004 trådte i kraft, eller de udløb i løbet af de tre måneder, der gik forud for denne dato.
- 38 Følgelig er det andet og det tredje spørgsmål, der er blevet stillet med henvisning til bestemmelserne i præsidentdekret nr. 81/2003, blevet uden genstand, efter at præsidentdekret nr. 164/2004 trådte i kraft, da det første af dekreterne ikke finder anvendelse på tvisten i hovedsagen. Desuden opfylder 9 ud af de 18 sagsøgere i hovedsagen ikke betingelserne for at få ændret deres ansættelsesforhold til tidsbegrænsede kontrakter som omhandlet i artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004.

Domstolens bemærkninger

- 39 Det skal herved bemærkes, at en national retsinstans i en medlemsstat, hvis der for den rejses et spørgsmål om fortolkningen af traktaten eller af afledte retsakter udstedt af Fællesskabets institutioner, i henhold til artikel 234 EF kan anmode Domstolen om at afgøre spørgsmålet, hvis retsinstansen skønner, at en afgørelse er nødvendig, før den afsiger dom (jf. bl.a. dom af 21.3.2002, sag C-451/99, Cura Anlagen, Sml. I, s. 3193, præmis 22, og af 22.11.2005, sag C-144/04, Mangold, Sml. I, s. 9981, præmis 33).

- 40 Som det fremgår af fast retspraksis, er den i artikel 234 EF foreskrevne procedure et instrument i samarbejdet mellem Domstolen og de nationale retsinstanser, ved hjælp af hvilket Domstolen forsyner de nationale retsinstanser med de fortolkningslementer med hensyn til fællesskabsretten, som er nødvendige, for at de kan afgøre de for dem verserende retssager (jf. bl.a. dom af 12.6.2003, sag C-112/00, Schmidberger, Sml. I, s. 5659, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).
- 41 Inden for rammerne af dette samarbejde er de nationale retsinstanser, for hvilke tvisten er indbragt, de eneste, der har direkte kendskab til sagens faktiske omstændigheder, og som har ansvaret for den retsafgørelse, der skal træffes med hensyn til sagens særlige omstændigheder, de bedst placerede til at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at de kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, de forelægger Domstolen. Domstolen er følgelig, når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkning af fællesskabsretten, i princippet forpligtet til at træffe afgørelse (jf. bl.a. Schmidberger-dommen, præmis 31, og Mangold-dommen, præmis 34 og 35).
- 42 Domstolen har dog også udtalt, at den med henblik på at efterprøve sin egen kompetence er beføjet til at efterprøve de omstændigheder, hvorunder den nationale ret har forelagt sagen. Den samarbejdsånd, der er afgørende for, at proceduren med præjudiciel forelæggelse kan fungere, indebærer, at de nationale retsinstanser for deres vedkommende tager hensyn til den opgave, som Domstolen varetager, og som er at bidrage til retsplejen i medlemsstaterne og ikke at udøve responderende virksomhed vedrørende generelle eller hypotetiske spørgsmål (jf. bl.a. Mangold-dommen, præmis 36 og den deri nævnte retspraksis).
- 43 I betragtning af denne opgave har Domstolen fundet, at den ikke kan træffe afgørelse om et præjudicielt spørgsmål, der er rejst for en national retsinstans, når fortolkningen af fællesskabsretten ikke har nogen sammenhæng med realiteten i eller genstanden for hovedsagen (jf. Mangold-dommen, præmis 37).

- 44 I denne sag er det imidlertid ikke åbenbart, at de spørgsmål, som den forelæggende ret har stillet, udgør et sådant tilfælde.
- 45 Hvad således for det første angår den tvivl, Kommissionen har fremsat med hensyn til relevansen af det første spørgsmål, følger det af de sagsakter, som den forelæggende ret har tilsendt Domstolen, at den første ansættelseskontrakt på 8 måneder for så vidt angår en betydelig del af sagsøgerne i hovedsagen blev indgået mellem sagsøgerne og ELOG før den 10. juli 2002, dvs. den endelige frist for gennemførelsen af direktiv 1999/70, eller endog før den 10. juli 2001, hvilket var det tidspunkt, der var fastsat med henblik på direktivets gennemførelse i medlemsstaternes retsordener. Desuden følger det af sagsakterne, at de tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der efterfølgende blev indgået mellem nogle af sagsøgerne og den samme arbejdsgiver, allerede blev indgået 22 dage efter udløbet af den forudgående kontrakt.
- 46 Hertil kommer, at selv om det antages, at Den Helleniske Republik havde overholdt reglerne for gyldigt at kunne udnytte muligheden for udsættelse af fristen for gennemførelsen af direktiv 1999/70 til den 10. juli 2002, blev direktivet i alle tilfælde gennemført forsinket, hvilket den græske regering selv har erkendt, eftersom den første gennemførelsesforanstaltning først trådte i kraft i medlemsstaten i løbet af april 2003 (jf. denne doms præmis 13 og 14). Desuden er det klart, at det første spørgsmål er stillet under hensyntagen til den forsinkede gennemførelse af direktivet i den nationale retsorden. Hertil kommer, at bestemmelserne i artikel 5 i præsidentdekret nr. 81/2003 ikke finder anvendelse på kontrakter, der er indgået før dekretet trådte i kraft.
- 47 På denne baggrund er det begrundet, at den forelæggende ret har ønsket oplyst, fra hvilket tidspunkt det påhviler medlemsstaternes retsinstanter at fortolke national ret i overensstemmelse med direktivet, og navnlig om en sådan forpligtelse gælder fra tidspunktet for direktivets ikrafttræden, eller i hvert fald fra udløbet af den gennemførelsesfrist, som medlemsstaterne er pålagt.

- 48 Spørgsmålet om rækkevidden af den overensstemmende fortolkning, der påhviler de nationale retsinstanser, kan ikke desto mindre kun effektivt efterprøves, hvis Domstolens besvarelse af et eller flere af de andre forelagte spørgsmål kan medføre, at den forelæggende ret må efterprøve en intern retsnorms overensstemmelse med de fællesskabsretlige krav. Følgelig skal det første spørgsmål i givet fald efterprøves til sidst.
- 49 For det andet bemærkes for så vidt angår det andet og det tredje spørgsmål, at spørgsmålet om, hvilket af præsidentdekreterne nr. 81/2003, 164/2004 og 180/2004 der finder anvendelse på sagsøgerne i hovedsagens tilfælde, skal behandles af den forelæggende ret, som det alene tilkommer at træffe afgørelse på dette punkt.
- 50 Det er desuden ikke bestridt, at sagsøgerne i hovedsagen ikke alle kan drage fordel af overgangsbestemmelserne, der fremgår af de bestemmelser, som Den Hellske Republik vedtog i 2004 med henblik på at regulere netop den offentlige sektor.
- 51 På baggrund af ovenstående overvejelser kan det ikke med føje hævdes, at Domstolen i den foreliggende sag skal tage stilling til spørgsmål, der ikke er relevante for den afgørelse, som den forelæggende ret skal træffe.
- 52 Forelæggelsesafgørelsen og de sagsakter, som den nationale retsinstans har tilsendt Domstolen, indeholder ingen punkter, der kan rejse tvivl om den reelle karakter af tvisten i hovedsagen og retsinstansens vurdering af nødvendigheden af en præjudiciel afgørelse med henblik på en afgørelse af tvisten under hensyntagen til Domstolens besvarelse af spørgsmålene.

- 53 Det følger heraf, at anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling.

Om de præjudicielle spørgsmål

Indledende bemærkninger

- 54 For at give en hensigtsmæssig besvarelse af spørgsmålene må det som udgangspunkt præciseres, at direktiv 1999/70 og rammeaftalen begge finder anvendelse på tidsbegrænsede kontrakter og ansættelsesforhold, der er indgået med forvaltningen og andre enheder i den offentlige sektor.
- 55 Der er nemlig intet i bestemmelserne i disse to retsakter, der taler for, at deres anvendelsesområde skal være begrænset til tidsbegrænsede kontrakter, der er indgået mellem arbejdstagere og arbejdsgivere i den private sektor alene.
- 56 Det følger derimod for det første af selve ordlyden af rammeaftalens § 2, stk. 1, at dens anvendelsesområde er defineret bredt, med en generel henvisning til »alle med tidsbegrænset ansættelse, som har en ansættelseskontrakt eller indgår i et ansættelsesforhold, som defineret ved lov, kollektiv aftale eller gældende praksis i den enkelte medlemsstat«. Desuden omfatter definitionen af begrebet »en person med tidsbegrænset ansættelse« som omhandlet i rammeaftalens § 3, stk. 1, alle arbejdstagere, uden nogen sontring af, om den pågældende arbejdsgiver henhører under den offentlige eller private sektor.

- 57 For det andet giver § 2, stk. 2, blot mulighed for — uden derved at udelukke tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold, indgået med en offentlig arbejdsgiver — at medlemsstaterne og/eller arbejdsmarkedets parter kan undtage »erhvervsmæssig grunduddannelse og lærlingeuddannelse« samt kontrakter og ansættelsesforhold »der er indgået i forbindelse med særlige offentlige eller offentligt støttede programmer med henblik på uddannelse, integration og omskoling« fra rammeaftalens anvendelsesområde.

Det andet spørgsmål

- 58 Dette spørgsmål vedrører fortolkningen af begrebet »objektive omstændigheder«, der ifølge rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a), begrundes fornyelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold.
- 59 Den forelæggende ret har i den sammenhæng nærmere bestemt ønsket oplyst, om alene den omstændighed, at indgåelsen af en tidsbegrænset kontrakt følger af en lovbestemmelse eller administrativ bestemmelse i medlemsstaten, i lighed med nationale regler som artikel 5, stk. 1, litra a), i præsidentdekret nr. 81/2003 i den oprindelige udgave, kan udgøre en sådan objektiv omstændighed.
- 60 Da begrebet »objektive omstændigheder« ikke er defineret i rammeaftalen, skal meningen og rækkevidden heraf bestemmes ud fra de mål, der forfølges, og den sammenhæng, hvori artikel 5, stk. 1, litra a), indgår (jf. i denne retning bl.a. dom af 7.6.2005, sag C-17/03, VEMW m.fl., Sml. I, s. 4983, præmis 41 og den deri nævnte retspraksis, og af 9.3.2006, sag C-323/03, Kommissionen mod Spanien, Sml. I, s. 2161, præmis 23).

- 61 I den forbindelse er udgangspunktet for rammeaftalen, at tidsubegrænsede ansættelseskontrakter er den ansættelsesform, der sædvanligvis anvendes, mens det erkendes, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter i visse sektorer, inden for visse erhverv og ved visse former for aktiviteter er en beskæftigelsesform (jf. punkt 6 og 8 i de generelle betragtninger til rammeaftalen).
- 62 Heraf følger, at sikkerhed i ansættelsen udgør et hovedelement i beskyttelsen af arbejdstagere (jf. Mangold-dommen, præmis 64), mens det kun er i visse tilfælde, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter opfylder såvel arbejdsgivernes som arbejdstagernes behov (jf. andet afsnit i præamblen og punkt 8 i de generelle betragtninger til rammeaftalen).
- 63 Af denne grund begrænser rammeaftalen anvendelsen af flere på hinanden følgende ansættelsesforhold af denne sidstnævnte kategori, der anses for en potentiel kilde til misbrug til skade for arbejdstagerne, idet den fastsætter bestemmelser om minimumsbeskyttelse med henblik på at undgå, at arbejdstagernes situation bliver usikker.
- 64 Således har rammeaftalens § 5, stk. 1, det særlige formål at »forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold«.
- 65 Det påhviler derfor ifølge denne bestemmelse medlemsstaterne i deres retsorden at indføre de i stk. 1, litra a)-c), opregnede foranstaltninger, hvis der ikke allerede i den pågældende medlemsstat findes tilsvarende lovbestemmelser, der effektivt forhindrer misbrug ved anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.

- 66 Blandt disse foranstaltninger er i § 5, stk. 1, litra a), anført »objektive omstændigheder, der kan begrunde en fornyelse af sådanne kontrakter eller ansættelsesforhold«.
- 67 De underskrivende parter til rammeaftalen er nemlig af den opfattelse, at en anvendelse af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, begrundet i objektive omstændigheder, er en måde, hvorpå man kan forhindre misbrug (jf. punkt 7 i de generelle betragtninger til rammeaftalen).
- 68 Det er korrekt, at rammeaftalen overlader medlemsstaterne og arbejdsmarkedets parter at definere de nærmere foranstaltninger vedrørende anvendelsen af dens principper og forskrifter, med henblik på at sikre, at de er i overensstemmelse med national ret og/eller praksis, og at der tages hensyn til de særlige forhold i de konkrete tilfælde (jf. punkt 10 i de generelle betragtninger til rammeaftalen). Selv om medlemsstaterne således har en skønsmargen på området, skal de ikke desto mindre sikre opnåelsen af det resultat, der er foreskrevet i fællesskabsretten, hvilket følger af både artikel 249, stk. 3, EF og artikel 2, stk. 1, i direktiv 1999/70, sammenholdt med 17. betragtning til dette direktiv.
- 69 På denne baggrund skal begrebet »objektive omstændigheder« som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a), forstås således, at de henviser til præcise og konkrete omstændigheder i forbindelse med en bestemt aktivitet, og som følgelig i denne særlige sammenhæng kan begrunde anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.
- 70 Disse omstændigheder kan bl.a. opstå på grund af den særlige art opgaver, som sådanne kontrakter er indgået med henblik på at udføre samt de hermed forbundne forhold, eller i givet fald på grund af medlemsstatens forfølgelse af et lovligt socialpolitisk formål.

- 71 Derimod er en national bestemmelse, der blot generelt og abstrakt, i form af en retsforskrift eller administrativ bestemmelse, giver mulighed for at anvende flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, ikke i overensstemmelse med de krav, der fremgår af de to forudgående præmisser.
- 72 En sådan bestemmelse, der udelukkende er formel, og som ikke specifikt begrundes anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbestemte ansættelseskontrakter i objektive forhold vedrørende de særlige omstændigheder ved den pågældende aktivitet og betingelserne for udøvelsen heraf, indebærer en reel risiko for misbrug af sådanne kontrakter, og er derfor uforenelig med rammeaftalens formål og effektive virkning.
- 73 Således indebærer erkendelsen af, at en national bestemmelse automatisk og uden andre præciseringer kan begrunde flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, en tilsidesættelse af rammeaftalens formål, der er at beskytte arbejdstagerne mod usikkerhed i ansættelsen, og udhuler meningen med princippet, hvorefter tidsbegrænsede kontrakter er den ansættelsesform, der sædvanligvis anvendes.
- 74 Anvendelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter alene på grundlag af en lovbestemmelse eller en generel administrativ bestemmelse, uden hensyn til det konkrete indhold af den pågældende aktivitet, gør det navnlig ikke muligt at udskille de objektive og gennemsigtige kriterier for at efterprøve, om fornyelsen af sådanne kontrakter rent faktisk opfylder et reelt behov, er egnet til at nå det forfulgte formål og nødvendig herfor.
- 75 På denne baggrund skal det andet spørgsmål besvares med, at rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a), skal fortolkes således, at den er til hinder for anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der alene er begrundet i, at der er fastsat bestemmelser herom i en medlemsstats lovgivning eller

administrative bestemmelser. Begrebet »objektive omstændigheder« som omhandlet i denne bestemmelse kræver derimod, at anvendelsen af denne særlige type ansættelsesforhold som fastsat i national lovgivning begrundes i konkrete forhold, der bl.a. vedrører den pågældende aktivitet og betingelserne for udførelsen heraf.

Det tredje spørgsmål

- 76 Med det tredje spørgsmål, der består af to led, som er tæt forbundet, og som derfor skal gennemgås samlet, har den forelæggende ret ønsket at få præciseret begrebet »flere på hinanden følgende« tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold som omhandlet i rammeaftalens § 5.
- 77 Det fremgår af begrundelsen for forelæggelsesafgørelsen, at spørgsmålet i det væsentlige vedrører den betingelse i artikel 5, stk. 4, i præsidentdekret nr. 81/2003 i den oprindelige udgave, hvorefter tidsbegrænsede ansættelseskontrakter kun kan anses for at være flere på hinanden følgende, når der højst er 20 arbejdsdage mellem disse.
- 78 I den forbindelse har den forelæggende ret nærmere bestemt ønsket oplyst, om en så udtømmende definition af flere på hinanden følgende ansættelsesforhold mellem den samme arbejdsgiver og den samme arbejdstager, hvilket forhold er kendetegnet ved identiske eller lignende arbejdsvilkår, kan skade formålet med og den effektive virkning af rammeaftalen, især eftersom den nævnte betingelse udgør en nødvendig forudsætning for, at arbejdstageren i medfør af præsidentdekretets artikel 5, stk. 3, er berettiget til at få ændret det tidsbegrænsede ansættelsesforhold, der overskrider to år i alt, under hvilke ansættelsesforholdene er blevet fornyet mere end tre gange, til en tidsubgrænset kontrakt.

- 79 Med henblik på en afgørelse af dette spørgsmål bemærkes, at rammeaftalens § 1, litra b), og § 5, stk. 1, har til formål at fastsætte rammer, der skal forhindre misbrug hidrørende fra flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold.
- 80 I den forbindelse opregnes i § 5, stk. 1, litra a)-c), forskellige foranstaltninger med henblik på at hindre et sådant misbrug, og det påhviler medlemsstaterne at indføre mindst en af disse foranstaltninger i deres nationale regler.
- 81 Hertil kommer, at § 5, stk. 2, i princippet overlader medlemsstaterne at fastsætte betingelserne for, hvornår tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold skal anses for henholdsvis flere på hinanden følgende og tidsubegrænsede.
- 82 Selv om det er overladt de nationale myndigheder at definere de konkrete foranstaltninger til anvendelsen af rammeaftalens begreber »flere på hinanden følgende« og »tidsubegrænset«, hvilket er begrundet i hensynet til at bevare mangfoldigheden af de nationale regelsæt på området, må det dog bemærkes, at den skønsmargen, medlemsstaterne således har, ikke er ubegrænset, eftersom den ikke under nogen omstændigheder må skade formålet og den effektive virkning af rammeaftalen (jf. denne doms præmis 68). Denne skønsmargen kan navnlig ikke udøves af de nationale myndigheder således, at den indebærer muligheden for misbrug og dermed en tilsidesættelse af formålet.
- 83 En sådan fortolkning er navnlig nødvendig, når det drejer sig om et nøglebegreb som f.eks. de flere på hinanden følgende ansættelsesforhold, der er afgørende for definitionen af selve anvendelsesområdet for de nationale bestemmelser, der skal gennemføre rammeaftalen.

- 84 Det skal herved fastslås, at en national bestemmelse, hvorefter flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der er adskilt af højst 20 arbejdsdage, må anses for at kunne skade formålet og hensigten med samt den effektive virkning af rammeaftalen.
- 85 Som den forelæggende ret og Kommissionen samt generaladvokaten i punkt 67-69 i forslaget til afgørelse har bemærket, indebærer en definition af begrebet flere på hinanden følgende ansættelseskontrakter, der er så ufleksibel og udtømmende, en usikkerhed i ansættelsen for arbejdstagere i årevis, eftersom arbejdstageren i praksis ofte ikke har andet valg end at acceptere afbrydelser på 20 arbejdsdage som led i den række kontrakter, vedkommende indgår med sin arbejdsgiver.
- 86 Desuden risikerer nationale regler som de i hovedsagen omhandlede ikke alene at udelukke et stort antal tidsbegrænsede ansættelsesforhold fra beskyttelsen af arbejdstagere som omhandlet i direktiv 1999/70 og rammeaftalen, idet det forfulgte formål i stor udstrækning udhules, men også at give arbejdsgiverne mulighed for at misbruge sådanne forhold.
- 87 I hovedsagen kan sådanne regler desuden forværre konsekvenserne for arbejdstagerne, da de stort set ophæver de nationale foranstaltninger, som de græske myndigheder har valgt at vedtage særligt med henblik på gennemførelsen af rammeaftalens § 5, hvorved tidsbegrænsede ansættelseskontrakter anses for tidsubestemte, bl.a. på betingelse af, at der foreligger flere på hinanden følgende som omhandlet i præsidentdekret nr. 81/2003.

88 Det er således tilstrækkeligt, at arbejdsgiveren afbryder hver tidsbegrænset ansættelseskontrakt med blot 21 arbejdsdage, før en ny kontrakt af samme art indgås, for at hindre, at flere på hinanden følgende kontrakter automatisk ændres til et mere fast ansættelsesforhold, uafhængigt af såvel det antal år, som den pågældende arbejdstager har været ansat i, som den omstændighed, at kontrakterne dækker behov, der ikke er af begrænset varighed, men derimod »faste og varige«. Under disse omstændigheder anfægtes beskyttelsen af arbejdstagere mod misbrug i form af tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold, dvs. selve formålet med rammeaftalens § 5.

89 På baggrund af det anførte skal det tredje spørgsmål besvares med, at rammeaftalens § 5 skal fortolkes således, at den er til hinder for nationale regler som de i hovedsagen omhandlede, hvorved kun tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold, der ikke hver især er adskilt af mindst 20 arbejdsdage, skal anses for »flere på hinanden følgende« som omhandlet i denne bestemmelse.

Det fjerde spørgsmål

90 Den forelæggende ret har med det fjerde spørgsmål i det væsentlige ønsket oplyst, om rammeaftalen skal fortolkes således, at den er til hinder for anvendelsen af nationale regler, hvorved det i den offentlige sektor forbydes at ændre flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til en tidsbegrænset kontrakt, når de tidsbegrænsede kontrakter i realiteten har haft til formål at dække arbejdsgiverens »faste og varige behov«.

- 91 Det bemærkes herved for det første, at rammeaftalen ikke foreskriver en generel forpligtelse for medlemsstaterne til at fastsætte, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter skal ændres til tidsbegrænsede kontrakter, og heller ikke fastlægger betingelser for anvendelsen af de tidsbegrænsede kontrakter.
- 92 Rammeaftalen pålægger imidlertid medlemsstaterne at vedtage mindst en af de foranstaltninger, der er opregnet i § 5, stk. 1, litra a)-c), hvilke foranstaltninger har til formål effektivt at hindre misbrug ved anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold.
- 93 Desuden skal medlemsstaterne, inden for de rammer, der følger af artikel 249, stk. 3, EF, vælge de bedst egnede former og midler for at sikre direktivernes effektive virkning under hensyn til deres formål (jf. dom af 8.4.1976, sag 48/75, Royer, Sml. s. 497, præmis 75, og af 12.9.1996, forenede sager C-58/95, C-75/95, C-112/95, C-119/95, C-123/95, C-135/95, C-140/95, C-141/95, C-154/95 og C-157/95, Gallotti m.fl., Sml. I, s. 4345, præmis 14).
- 94 Således påhviler det de nationale myndigheder, hvis fællesskabsretten, som i det foreliggende tilfælde, ikke fastsætter særlige sanktioner i tilfælde, hvor der ikke desto mindre er konstateret misbrug, at vedtage passende foranstaltninger for at imødegå en sådan situation, hvilke foranstaltninger ikke blot skal være forholdsmæssige, men tillige tilstrækkeligt effektive og afskrækkende, således at det sikres, at de regler, der er fastsat til gennemførelse af rammeaftalen, har fuld gennemslagskraft.
- 95 Selv om de nærmere gennemførelsesforanstaltninger henhører under medlemsstaternes interne retsorden i medfør af princippet om deres processuelle autonomi, må de dog ikke være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende interne forhold (ækvivalensprincippet), og de må heller ikke i praksis gøre det umuligt eller

uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til Fællesskabets retsorden (effektivitetsprincippet) (jf. bl.a. dom af 14.12.1995, sag C-312/93, Peterbroeck, Sml. I, s. 4599, præmis 12 og den deri nævnte retspraksis).

- 96 Dernæst bemærkes for så vidt nærmere angår rammerne for det fjerde spørgsmål følgende.
- 97 Det fremgår for det første af de sagsakter, som den forelæggende ret har tilsendt Domstolen, at selv om den græske lovgiver har valgt, til gennemførelse af rammeaftalen, at fastsætte, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter under visse betingelser kan ændres til tidsubegrænsede kontrakter (jf. artikel 5, stk. 3, i præsidentdekret nr. 81/2003), er anvendelsesområdet for denne bestemmelse i medfør af artikel 1 i præsidentdekret nr. 180/2004 begrænset til tidsbegrænsede ansættelseskontrakter for arbejdstagere, der er ansat i den private sektor.
- 98 Hvad angår den offentlige sektor er det derimod i henhold til artikel 21, stk. 2, i lov nr. 2190/1994 ubetinget forbudt at ændre de i denne bestemmelses stk. 1 omhandlede tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, idet der ellers vil indtræde ugyldighed.
- 99 Dernæst følger det af forelæggelsesafgørelsen, at formålet med artikel 21 i lov nr. 2190/1994 i praksis risikerer ikke at blive opfyldt, da bestemmelsen tilsyneladende, i stedet for blot at udgøre hjemmel for indgåelsen af tidsbegrænsede kontrakter med henblik på at opfylde behov af udelukkende midlertidig karakter, anvendes til at indgå sådanne kontrakter med henblik på at dække »faste og varige behov«. Den forelæggende ret har også allerede i begrundelsen for dens afgørelse konstateret det i rammeaftalen omhandlede misbrug af anvendelsen i hovedsagen af artikel 21 som hjemmel for indgåelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der

i realiteten har til formål at opfylde »faste og varige behov«. Den forelæggende ret har således begrænset spørgsmålet til, om et generelt forbud i denne bestemmelse mod at ændre tidsbegrænsede kontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, i en sådan situation anfægter formålet og den effektive virkning af rammeaftalen.

- 100 Endelig er det ikke gjort gældende over for Domstolen, at der i den offentlige sektor, i græsk lovgivning — i det mindste indtil tidspunktet, hvor præsidentdekret nr. 164/2004 trådte i kraft — skulle have foreligget nogen som helst foranstaltninger, der på passende vis forhindrede og sanktionerede misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.
- 101 Som det dog allerede er anført i denne doms præmis 91-95, foreskriver rammeaftalen ikke en generel forpligtelse for medlemsstaterne til at indføre bestemmelser om ændring af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, men § 5, stk. 1, bestemmer, at mindst en af de i denne bestemmelse opregnede foranstaltninger skal vedtages med effektiv og bindende virkning, således at misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter forhindres, hvis national ret ikke allerede indeholder tilsvarende foranstaltninger.
- 102 Hertil kommer, at hvis et sådant misbrug alligevel finder sted, skal en foranstaltning, der på effektiv og tilsvarende vis sikrer beskyttelsen af arbejdstagere kunne finde anvendelse, således at misbruget sanktioneres behørigt og konsekvenserne af tilsidesættelsen af fællesskabsretten elimineres. I henhold til artikel 2, stk. 1, i direktiv 1999/70 skal medlemsstaterne nemlig træffe »de foranstaltninger, der er nødvendige, for at de til enhver tid kan nå de resultater, der er foreskrevet i dette direktiv«.
- 103 Det tilkommer ikke Domstolen at tage stilling til fortolkningen af national ret, hvilket udelukkende påhviler den forelæggende ret, hvorfor denne i det foreliggende tilfælde skal afgøre, om de i det ovenstående præmis nævnte betingelser er opfyldt i form af de relevante nationale lovbestemmelser.

- 104 Hvis den forelæggende ret finder, at dette ikke er tilfældet, må det konkluderes, at rammeaftalen er til hinder for anvendelsen af disse nationale regler.
- 105 På denne baggrund skal det fjerde spørgsmål besvares med, at rammeaftalen, under de i hovedsagen omhandlede omstændigheder, skal fortolkes således, at den, for så vidt som den pågældende medlemsstats interne retsorden ikke for den omhandlede sektor indeholder andre effektive foranstaltninger, der forhindrer, eller i givet fald sanktionerer, misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter, er til hinder for anvendelsen af nationale regler, hvorved det alene i den offentlige sektor ubetinget forbydes at ændre flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter til en tidsubegrænset kontrakt, hvilke tidsbegrænsede kontrakter rent faktisk har haft til formål at dække arbejdsgiverens »faste og varige behov« og derfor må anses for misbrug.

Det første spørgsmål

- 106 Henset til besvarelsen af de sidste tre spørgsmål som den forelæggende ret har stillet, hvoraf følger, at omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede kan indebære, at den forelæggende ret må efterprøve, om visse bestemmelser i de relevante nationale regler er i overensstemmelse med bestemmelserne i direktiv 1999/70 og rammeaftalen, skal der også tages stilling til det første spørgsmål.
- 107 Som det følger af begrundelsen for forelæggelsesafgørelsen er hensigten med dette spørgsmål i det væsentlige — i tilfælde af forsinkelse i forbindelse med den pågældende medlemsstats gennemførelse af et direktiv i den nationale retsorden, og hvor direktivets relevante bestemmelser ikke har direkte virkning — at afgøre, fra hvilket tidspunkt det påhviler de nationale retsinstanser at fortolke de interne

retsforskrifter, således at de er i overensstemmelse med direktivets bestemmelser. Den forelæggende ret har herved nærmere bestemt ønsket oplysninger om relevansen af det tidspunkt, hvor det omhandlede direktiv blev offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*, og som svarer til det tidspunkt, hvor det trådte i kraft i de medlemsstater, det er rettet til, det tidspunkt, hvor fristen for direktivets gennemførelse udløb, eller det tidspunkt, hvor de nationale gennemførelsesbestemmelser trådte i kraft.

- 108 Det bemærkes, at det påhviler de nationale retsinstanser ved anvendelsen af nationale retsforskrifter i videst muligt omfang at fortolke dem i lyset af det pågældende direktivs ordlyd og formål, for at det med direktivet tilsigtede resultat fremkaldes, og for dermed at handle i overensstemmelse med artikel 249, stk. 3, EF (jf. bl.a. dom af 5.10.2004, forenede sager C-397/01 — C-403/01, Pfeiffer m.fl., Sml. I, s. 8835, præmis 113 og den deri nævnte retspraksis). Denne forpligtelse til overensstemmende fortolkning vedrører alle de nationale bestemmelser, hvad enten de er ældre eller yngre end det pågældende direktiv (jf. bl.a. dom af 13.11.1990, sag C-106/89, Marleasing, Sml. I, s. 4135, præmis 8, og dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 115).
- 109 Kravet om overensstemmende fortolkning af national lovgivning er nemlig uadskilleligt forbundet med traktatens opbygning, idet traktaten giver de nationale retsinstanser mulighed for inden for rammerne af deres kompetence at sikre sig fællesskabsrettens fulde virkning, når de afgør den tvist, der er indbragt for dem (jf. bl.a. dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 114).
- 110 De nationale retsinstansers forpligtelse til at henvise til indholdet af et direktiv, når de fortolker de relevante nationale retsregler, begrænses af generelle retsprincipper, herunder retssikkerhedsprincippet og forbuddet mod tilbagevirkende kraft, og det kan ikke tjene som grundlag for en fortolkning *contra legem* af national ret (jf. analogt dom af 16.6.2005, sag C-105/03, Pupino, Sml. I, s. 5285, præmis 44 og 47).

- 111 Princippet om overensstemmende fortolkning kræver ikke desto mindre, at de nationale retsinstanser gør alt, hvad der henhører under deres kompetence — idet de tager den nationale lovgivning i dens helhed i betragtning, og ved anvendelsen af fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret — for at sikre den fulde virkning af direktivet, og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det, der tilsigtes med direktivet (jf. dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 115, 116, 118 og 119).
- 112 I øvrigt bemærkes, at såfremt de med direktivet tilsigtede mål ikke kan nås gennem fortolkning, er medlemsstaterne ifølge dom af 19. november 1991, Francovich m.fl. (forenede sager C-6/90 og C-9/90, Sml. I, s. 5357, præmis 39), forpligtet til at erstatte tab, som er forvoldt private som følge af undladelsen af at gennemføre direktivet, når tre betingelser er opfyldt. For det første skal de mål, der tilsigtes med direktivet, indebære, at private tillægges rettigheder, for det andet skal indholdet af disse rettigheder kunne fastslås på grundlag af selve direktivets bestemmelser, og for det tredje skal der være årsagsforbindelse mellem medlemsstatens tilsidesættelse af sin forpligtelse og det lidte tab (jf. i denne retning dom af 14.7.1994, sag C-91/92, Faccini Dori, Sml. I, s. 3325, præmis 27).
- 113 Med henblik på nærmere bestemt at fastlægge, fra hvilket tidspunkt det påhviler de nationale retsinstanser at anvende princippet om overensstemmende fortolkning, bemærkes, at denne forpligtelse, der følger af artikel 10, stk. 2, EF, artikel 249, stk. 3, EF og selve det pågældende direktiv, bl.a. er pålagt i tilfælde, hvor en bestemmelse i et direktiv ikke har direkte virkning, hvor den relevante bestemmelse ikke er tilstrækkelig klar, præcis og ubetinget til at skabe en sådan virkning, eller hvor tvisten udelukkende vedrører privatpersoner.
- 114 Det bør tilføjes, at medlemsstaterne ikke kan kritiseres for, at de ikke har gennemført direktivet i national ret, før fristen er udløbet (jf. dom af 18.12.1997, sag C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, Sml. I, s. 7411, præmis 43).

- 115 Det følger heraf, at de nationale retsinstansers almindelige forpligtelse — i tilfælde af forsinket gennemførelse af et direktiv — til at fortolke national ret i overensstemmelse med direktivet først indtræder fra tidspunktet for udløbet af gennemførelsesfristen for direktivet.
- 116 Det følger nødvendigvis heraf, at i tilfælde af en forsinket gennemførelse af et direktiv er det tidspunkt, som den forelæggende ret har anført i det første spørgsmål, litra c), hvor de nationale gennemførelsesforanstaltninger træder i kraft i den pågældende medlemsstat, ikke et relevant kriterium. En sådan afgørelse ville kunne bringe fællesskabsrettens fulde virkning samt dens ensartede anvendelse, navnlig i form af direktiver, i alvorlig fare.
- 117 Det skal desuden, vedrørende det tidspunkt, der er nævnt i første spørgsmål, litra a), og med henblik på at træffe en fuldstændig afgørelse i dette spørgsmål; bemærkes, at det allerede følger af Domstolens praksis, at forpligtelsen for en medlemsstat til, i henhold til artikel 10, stk. 2, EF, artikel 249, stk. 3, EF og selve det pågældende direktiv, at træffe alle nødvendige foranstaltninger for at nå det ved direktivet foreskrevne resultat påhviler alle medlemsstaternes myndigheder, herunder også retsinstanserne, inden for rammerne af deres kompetence (jf. bl.a. Inter-Environnement Wallonie-dommen, præmis 40, og dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 110 og den deri nævnte retspraksis).
- 118 Desuden bemærkes, at direktiver, i overensstemmelse med artikel 254, stk. 1, EF, enten offentliggøres i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* og træder i kraft på det i direktivet fastsatte tidspunkt, og hvis et sådant ikke er angivet, den 20. dag efter offentliggørelsen, eller de meddeles dem, de er rettet til, og får virkning ved denne meddelelse i henhold til artikel 254, stk. 3.
- 119 Det følger af ovenstående, at et direktiv har retsvirkninger i den medlemsstat, det er rettet til — og følgelig over for alle de nationale myndigheder — henholdsvis efter offentliggørelsen eller fra tidspunktet for meddelelsen heraf.

- 120 I det foreliggende tilfælde er det i artikel 3 i direktiv 1999/70 fastsat, at direktivet træder i kraft på dagen for offentliggørelsen i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*, dvs. den 10. juli 1999.
- 121 Ifølge Domstolens praksis følger det af både artikel 10, stk. 2, EF, sammenholdt med artikel 249, stk. 3, EF, og med selve det pågældende direktiv, at de medlemsstater, som direktivet er rettet til, mens fristen for gennemførelsen af et direktiv løber, skal afholde sig fra at træffe foranstaltninger, der kan bringe virkeliggørelsen af det i direktivet foreskrevne resultat i alvorlig fare (Inter-Environnement Wallonie-dommen, præmis 45, dom af 8.5.2003, sag C-14/02, ATRAL, Sml. I, s. 4431, præmis 58, og Mangold-dommen, præmis 67). Det er herved ikke afgørende, om den omhandlede nationale regel, der er vedtaget efter det pågældende direktivs ikrafttræden, har til formål at gennemføre direktivet eller ej (ATRAL-dommen, præmis 59, og Mangold-dommen, præmis 68).
- 122 Da det påhviler samtlige medlemsstaters myndigheder at sikre fællesskabsrettens bestemmelsers fulde virkning (jf. dommen i sagen Francovich m.fl., præmis 32, dom af 13.1.2004, sag C-453/00, Kühne & Heitz, Sml. I, s. 837, præmis 20, og dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 111), gælder forpligtelsen til at afholde sig fra at træffe foranstaltninger, som anført i ovenstående præmis, tilsvarende for de nationale retsinstanter.
- 123 Heraf følger, at medlemsstaternes retsinstanter, fra tidspunktet for direktivets ikrafttræden, så vidt muligt skal afholde sig fra at fortolke national ret således, at det mål, som direktivet tilstræber, bringes i alvorlig fare efter udløbet af gennemførelsesfristen.
- 124 På baggrund af det anførte skal det første spørgsmål besvares med, at i tilfælde, hvor et direktiv er forsinket gennemført i den pågældende medlemsstats retsorden, og

hvor direktivets relevante bestemmelser ikke har direkte virkning, påhviler det de nationale retsinstanser, fra tidspunktet for udløbet af gennemførelsesfristen, så vidt muligt at fortolke national ret i lyset af det pågældende direktivs ordlyd og formål, for at nå det med direktivet tilsigtede resultat, hvorved den fortolkning af national ret, der er mest i overensstemmelse med dette formål, har forrang, og der således kan træffes en afgørelse, der i videst muligt omfang er i overensstemmelse med direktivets bestemmelser.

Sagens omkostninger

- 125 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelser af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

- 1) § 5, stk. 1, litra a), i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der blev indgået den 18. marts 1999, og som er opført som bilag til Rådets direktiv 1999/70/EF af 28. juni 1999 om rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der er indgået af EFS, UNICE og CEEP, skal fortolkes således, at den er til hinder for anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der alene er begrundet i, at der er fastsat bestemmelser herom i en medlemsstats lovgivning eller administrative bestemmelser. Begrebet »objektive omstændigheder« som omhandlet i denne bestemmelse kræver derimod, at anvendelsen af denne særlige type ansættelsesforhold som fastsat i national lovgivning begrundes i konkrete forhold, der bl.a. vedrører den pågældende aktivitet og betingelserne for udførelsen heraf.

- 2) **§ 5 i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse skal fortolkes således, at den er til hinder for nationale regler som de i hovedsagen omhandlede hvorved kun tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold, der ikke hver især er adskilt af mindst 20 arbejdsdage, skal anses for »flere på hinanden følgende« som omhandlet i denne bestemmelse.**

- 3) **Under de i hovedsagen omhandlede omstændigheder skal rammeaftalen om tidsbegrænset ansættelse fortolkes således, at den, for så vidt som den pågældende medlemsstats interne retsorden ikke for den omhandlede sektor indeholder andre effektive foranstaltninger, der forhindrer eller i givet fald sanktionerer misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter, er til hinder for anvendelsen af nationale regler, hvorved det alene i den offentlige sektor ubetinget forbydes at ændre flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter til en tidsubegrænset kontrakt, hvilke tidsbegrænsede kontrakter rent faktisk har haft til formål at dække arbejdsgiverens »faste og varige behov« og derfor må anses for misbrug.**

- 4) **I tilfælde, hvor et direktiv er forsinket gennemført i den pågældende medlemsstats retsorden, og hvor direktivets relevante bestemmelser ikke har direkte virkning, påhviler det de nationale retsinstanser, fra tidspunktet for udløbet af gennemførelsesfristen, så vidt muligt at fortolke national ret i lyset af det pågældende direktivs ordlyd og formål, for at nå det med direktivet tilsigtede resultat, hvorved den fortolkning af national ret, der er mest i overensstemmelse med dette formål, har forrang, og der således kan træffes en afgørelse, der i videst muligt omfang er i overensstemmelse med direktivets bestemmelser.**

Underskrifter